

ADATOK.

APAFFY MIHÁLY ERDÉLYI FEJEDELEM UDVARÁNAK RENDTARTÁSA.

Edictum administrationis aulicae illustrissimi ac celsissimi domini domini principis Transilvaniae seriem comprehendens, rebus observantibus, occasionibusque subinde occurrentibus, quoad fieri potuit accommodatum.

Tekintetes emlékezetben forgott eleitől fogván, minden rendek és dolgok viselésinek is alkalmatosságában, amaz közönséges beszéd: *ordo est anima rerum et disciplina moderatrix virtutum*, melyeknek emlékezetes voltát mi is, méltóságos hivatalunk szerént, udvarunk igazgatásában tündököltetni, és az kik által illik dicséretesen terjedni, s terjeszteni illendő dolognak itélvén, ez alább következő punctumokban tetszett kirajzoltatnunk:

1. *Fő és második hofmester* hiveink udvarunk tüköri lévén, magok kívántató alkalmaztatásával mindenek előtt tündököljenek körülöttünk és udvarunkban, hogy mind idegenek, mind penig magunk hivei, és szolgálkink, sőt az supplicáló, vagy hirt hozó minden rendek is, udvarunk igazgatóinak ismerhessék lenni ő kegyelmeket, és mindeneket az ő rendek, hivataljok, s állapotjokhoz képest illendő böcsület, tisztesség, panasza meghallgatása, oltalma, és törvényeknek is annak rendi és módja szerént, s az ő idejében való kiszolgáltatásával, ő kegyelmek megelőzzenek, megnyerjenek és contentáljanak is, hogy az ő kegyelmek ily maga alkalmaztatása által, méltóságunk emlékezete, udvarunk boldog hírével együtt dicséretesen terjedjen.

2. Noha a jó Isten, az teremtésnek bölcsen viselt munkája rendiben, az természetbe beoltotta az teremtett állatoknak egymás között való méltóságát, egymásnak böcsülését, és egymástól szép renddel való függéseket, melyhez képest az böcsületnek szereteti és az jó rendnek is ismereti elégséges ok lehetne, kinek-kinek tartozó kötelességinek, és maga rendes alkalmaztatásának kívántató gyakorlására; de gyarlósággal megvesztegetődött lévén minden lélek, sok szomorú, képtelen és vesze-

delmes nehézségeknek eltávoztatására, az jó rendnek nem utolsó fundamentomának itéltetett, minden rendeknek urok hűségére, hivatalukhoz maga hittel való megkötelezése. Ezt hómester hiveink részéről, böcsületes uri hiveink szokták véghez vinni, írásbeli reversális által, mely rendet ezután is fentartani kívántunk. Egyéb rendbeli udvari szolgálóinkat pedig indifferenter ő kegyelmek, kamornikink által, erős hittel kötelezzék hűségünkre, és állítsanak kit-kit maga hivatalos rendiben, instruálván illendőképen maga kívántató alkalmaztatásáról.

3. Szükséges fundamentoma az jó rend gyakorlásának, az személyeknek, hivatalok és rendi szerint való megkülönböztetése és egymás böcsületinek illendő kiszolgáltatása, egyébiránt homályban borulván az jó rend, esze vesz az dolgok folytatásának is. Hogy azért méltóságunk ne sértődjék, és udvarunk emlékezete is homályba ne boruljon, hómester hiveink magok is jó példa adásokkal tündökljenek udvarunkban, szükséges :

4. Az nap és hold, az égnek tekintetesh ékességi lévén, nemcsak tündökölnék az ő tiszték viselésében, de másokat is használatos voltokkal különb-különb módon éltetni nem szűnnek. Ezekhez hasonlítottatván udvarunkban megirt hiveink hivatala, szükség ez hasonlatosságot ő kegyelmek emlékezetben viselvén, magok alkalmaztatásával mindenkor és mindenek előtt dicséretesen terjeszszék, hogy így az ő kegyelmek magok jó alkalmaztatása által méltóságunk emlékezeti terjedjen használatos voltokkal mások is mindenek az ő mivoltok szerint beteljesedhessenek.

5. Holott pedig minden hivatalok és dolgok viselésének is, bizonyos célra kell függesztetni, különben soha semminek is jó, vagy ellenkező ize, senkit is jó vagy ellenkezőképen nem illethetne, tetszett minékünk is udvarunk igazgatását mind külső, minden rendek, mind pedig és kiváltképen udvarunk népe alkalmatosságára függesztenünk és határozunk, hogy az által kiki az ő maga hivatala szerint szerzett érdemének gyümölcseivel mind maga teljesejék, mind pedig másokat éltessen dicséretes vagy ellenkező emlékezete.

6. Az mi azért nézi, az udvarunkban hol egyszer hol másszor, vagy látogatásunkra, vagy követségben vagy pedig bizonyos szükségei végett megforduló *idegen minden rendeket*, ezek iránt megirt hómester hiveink, mint udvarunk fényei és tüköri magukat illendőképen alkalmaztassák, kit-kit az ő rendi, hivatalja és érdeme szerint acceptálván ; és ha ki velünk vagy szemben kíván lenni, vagy supplicatióját beadni akarja, mind az audientia megszerzésére, mind pedig supplicatiójának előnkben terjesztésére köteles hivatala szerint készségét mutassa, az dolgok véghez vitelét is az ő idejében el ne mulasztja, hogy így kinek-kinek illendő

resolútiója lehessen. Midőn pedig oly böcsületös hibeink lesznek udvarunkban, kik asztalunkhoz érdemesek, azok közül az mint az idő hozza (ha kik iránt illik, nekünk is hírt tévén) asztalunkhoz maraszsa alternatim, azon cselekedvén országos gyűléseknek idején is.

7. Reggeli felkelésünk, asztalhoz való leülésünk és asztaltól való felkelésünk alkalmatosságaival kivántató ő kegyelmek jelenléte, s hivatalok követése mit kívánjon, már rendes szokásban tartatik, az iránt is ő kegyelmek maguk hivséges alkalmaztatását folytatván, hagyjuk az következőknek is jó például magok emlékezetinek dicséretire. Egyéb időben pedig, helyben palotánkról, s uton pedig szállásunkról ne távozzanak ő kegyelmek, legyen mindenkor méltóságunk fáklyája jelen, akire nézve kivántatik, idő után és közben is pedig, nyugodalmunk helye és palotánk körül való vigyázása, ő kegyelmeknek meg ne szűnjék.

8. Ritkán avagy ugyan nem is lehet semmi hivatalok és dolgok folytatása is különb-különb akadályok nélkül, melyhez képest akár helyben, akár uton ne essenek vagy udvarunk népe között, vagy udvarunk népének másokkal holmi ellenkezések, ezféléket ő kegyelmek szorgalmasan megvizsgáljanak, és vagy békesség vagy törvény szerént való eligazítását, s executióját is istenesen munkálódni hivataljokhoz tartozó dolgának ismervén el ne mulassák.

9. Minél méltóságosbbak, annál terhesebbek szoktak lenni az hivatalok, és annál nagyobb szorgalmatoskodással is szoktak viseltetni; nekünk is azért különb-különbféle terhes gondjaink érkeztvén, különb-különb tanácskozásokat kell az dolgok mivoltához képest viselnünk, végezéseket végeznünk, resolútiókat cselekednünk, melyekben ő kegyelmek is ottan-ottan kelletvén forganiok, ezek iránt tartozó kötelességekről mind a tanácsadásban mind pedig az információkban megemlékezzenek igen méltó, gyümölcsöző ez iránt is az ő kegyelmek köteles hűsége dicséretesen, másoknak is jó példaadásra.

10. Ezekben és ezek által elégségesnek itéljük fenn megirt hopenster hibeink alkalmaztatásának lerajzolását. Ezekhez járulható, s azokon kívül idővel is következhető dolgok értelmét és rendi alkalmaztatását bizván az ő kegyelmek tőlünk függő becületes discretiójára. Ezentul udvarunk népe rendét azokhoz tartozó szükséges dolgokkal együtt illetvén.

11. Vannak udvarunkban méltóságos hivatalunk emlékezetit, parancsolatunk gyakorlását és udvarunk tisztességes rendit folytató különb-különb oly hivatalok is, az mi nemüek: *secretáriusink*, *gyalogkapitányunk*, *konyhamestereink*, *lovázmestereink*, *komornikink*, *pohárnikink*, és egyebek is, melyek, kiknek alkalmatosságok más bizonyos karban helyeztetett ugyan, és mi is hivataluk rendiben tőlünk függő autoritással mégtar-

tatni kívánánk; mindazáltal, ha mi ellenkezések ő kegyelmek iránt is méltóságos udvarunkban személyes tekintetekre nézve következnék, azoknak lecsendesítésének, és rendes orvoslásának megirt hopmesterink által kelletvén végben menni, az felek és egyéb udvari közönséges rendet illető dolgokra nézve, megirt hiveinktől való böcsületes függések megkévántatik, hivatalos dolgok folytatását alattok levőknek törvényes igazgatásával együtt magunk rendelésétől függő húségekre bizván ő kegyelmeknek.

12. Nem kicsiny dolog, sőt búsulást, káros fogyatkozást, és gyakran veszedelmet is szokott szülni az rendeletlenségnek mérge, melyel mind az személyek, mind pedig az hivatalok, s mind az dolgok is igen megszoktak mocskoltatni, elegyedni és zavarodni, melyekre nézve igen helyesen találtatott és tétetett is emlékezetben: *senki más ember gabonájába sarlóját ne vesse, és tartsa kiki maga határában magát.* Nagy gondjok legyen azért megirt hopmester hiveinknek arra, (fenn megemlített hiveink is alattok valót magok példájokkal is úgy igazgatván) viseljen kiki maga hivatalára gondot, mások hivatalának hagyjon békét, hanemha mint böcsületes szolgálhoz illik egymást böcsülettel, tanácssal vagy munkával is segítik, egyébiránt mint más ember böcsületét sértegető, ha ki comperiáltatik, érdemes büntetést elveszi emlékezetének sérelmire.

13. Udvarunkban s palotánkon méltóságunk ragyogó csillagi, parancsolatunknak húséges szolgálai, jó mennyiségű *bejáró ifjaink* már kézről kézre rájok szállott méltóságunkhoz tartozó köteles húségeket, miben álljon, jól tudják. Hogy azért tisztességes rendeket, dicséretes emlékezetek jó reménységeket, és híreket-neveket, magok jó alkalmaztatásával öregbítsék, szükséges minden ellenkező dolgot eltávoztatván: egyébiránt az mennyivel rendek, hivatalok, és magok alkalmatossága is másoknál elébbvalónak tartatik, anynyival szomorúbb sorsok és kimenetelek is léssen ellenkező magokviseléséhez képest. Tartsák meg azért az magok hivatalok szerint reájok szállott tisztességes rendet, éjjel és nappal helyben palotánkon, ajtónk előtt, uton pedig jól zászlónk alatt magunk körül continuuskodván, szép esendesen figyelmeztvén parancsolatunknak meghallgatására, és húséggel, valósággal való elkövetésére magokat alkalmaztatván, úgy felkelésünk idején mosdatásra, ennek felette templomban, ebéd, s vacsorának idején, mind leülésünk, s mind felkelésünk alkalmatosságával, egymásnak illendő böcsülettétellel szép renddel compareálván, méltóságunkat emlékezetesen terjeszszék. Időközben is, mikor számosan vannak, fele, mikor pedig kevesebben vannak vagy udvarunkbeli solennis alkalmatosság kívánja jobb része ajtónk előtt illendő figyelmetességgel jelen legyenek. Távozása pedig csak egy nap is, hopmester hívünk hire nélkül ne lehessen.

14. Nem ellenkezik ez iránt, mikor ugyan *főbejárónk* autoritását szükséges dolga végett harmad napi elbocsátásában, bejárónak csak hogyha szintén magunk hirével cselekeszi is, vagy valakit mások elkernek is, de hopmesterünk ez iránt való autoritását sem bántjuk meg, tegyen hirt ő kegyelmeknek, és ő kegyelmek értvén méltó okát az olyanok távozásának, elmehetnek.

15. Bejáróink színe közé, szokott ugyan szükséges parancsolatunknak egyik kiváltképen való szárnya, *postamesterünk* is számláltatni, mindazáltal szoros és szükséges dolgainkban kelletvén foglalatoskodni, tisztességes függéssel hopmestereinknek becsületit megadván, alkalmaztassa parancsolatunkhoz tartozó hűségét, nagy szorgalmatossággal, reggeli mosdáskor, asztalhoz való ülés és asztaltól való felkelésünkör bejáróinkkal compareálván, idő közben is penig tőlünk nem távozván, expediálván és fenytékben is tartván *postáinkat*, az felölök irott articulások rendi szerént igazgatván. Ezeken kívül ha mi oly dolgok vagy jelenlétben tractáltatnak, ezek iránt is szoros kötelességét hozzánk tartozó hűséggel mindenek előtt és mindenekben gyümölcsöztesse, megkívánjuk.

16. Közélt bejáróink rendéhez *inasoknak* alkalmatossága, kik mint köntösinknek prémei szüntelen forognak körülöttünk, és hűségeknek rendes gyakorlása által várják reménységek terjedését. Ezeknek éretlenebb hiábavalóságát, hopmester hiveink atyai magok alkalmaztatásával fedezgessék, irtogassák, és érleljék is hűségesen. Ezek hir nélkül, csak kevés időre is ne távozzanak, hanem szép csendesen, szüntelen ajtónkon continuuskodjanak, jó reménységeket terjesztő figyelmetességgel, és hívserénységgel, köteles tiszteket követvén, az már jó renden rájok szállott mód szerént, mosdatásör s az asztal körül kívántató udvarlásnak is alkalmatosságában. Ezek közt penig szabjanak hopmester hiveink tisztességes rendet, magok könnyehbségekért is.

17. Inasink rendiben számláltatik *házörző inasink* alkalmatossága, ki is mint házunknak kulcsa, szüntelen jelenlétivel és szorgalmatos vigyázásával szokta köteles hűségét virágoztatni. Ennek józan élete, fegyhetetlen magaviselese, éjjel-nappali szoros jelenléte, s egyébiránt is csendes, vigyázó szorgalmatossága megkívántatván, egyéb maga alkalmaztatásával körötte lévén ez iránt is hopmester hiveinknek nagy gondja.

18. Régi, és erejében is tartatott, söt ma is emlékezetes mondás az: *híva jőjj, kérdve szólj, uradat társul ne vedd*, melynek megtartására akárkit is indifferenter méltóságunk tekinteti, az maga állapotjának meg-gondolása, természet szerént is ösztönözhetik ugyan, mindazáltal, ha ki ez iránt vagy homályos elméjének vagy maga gondolatának, vagy penig ugyan-csak vakmerő szándokának s kegyelmességünknek izitól bátorítottatván

importunuskodni tapasztaltatnék, amazokat megirt hopmestereink köteles magok alkalmaztatásával előzzék meg, adván alkalmatosságot nekik efélekben gyakorlott dicséretes rendnek megértésére, az más rendbelieket pedig tisztességes intésekkel nyerjék meg, és kegyelmességünkkel való abusustól illendőképen fogják el. Ugy mindazáltal, hogy tanács úr és más közelebb lévő hiveink s belső szolgálunk alkalmas időben való bejövetele ne akadályoztassék, kik közül is, ha kik úgy kívánják, megirt hopmester hiveink szolgáltatassanak ő kegyelmeknek velünk való szemben létére tisztességes alkalmatosságot.

19. Tilalmas legyen azért audentia, annál inkább magunk házunk, tanács ur hiveink, s belső tiszteink, szolgálunkon kívül, indifferenter mindenektől s megemlített hiveink is pedig annak alkalmatosságát, maguk érdemekkel ponderálják, reggeli felkelésünk, míg rendes magunk gyakorságát nem végezzük, délesti, s annál inkább éjszakai nyugodalmunk idejében pedig teljességgel senki ne is illesse; hanem ha valami repentinus casus, melytől Isten oltalmazzon, kívánná, olykor is pedig szüntelen ajtónkon continuskodni tartozó házőrző inasink által való hirtétellel hopmestereinkkel együtt kövesse az elmulhatatlan hirtételt, az hirtelenséget hűséges maga alkalmaztatásával megelőzvé; az non putaremot pedig az természetnek gyakorlása, az mint meg nem győzhette, úgy meg sem győzheti soha; megelőzte mindazáltal, és meg is előzheti az értelmes hűségnek tökéletes gyakorlásával, emlékezetes példák tanétása szerént. Köteles tiszteteknek tartásuk azért hopmester hiveink az mindenkori, de kivált világosb szükségnek és nyugodalmunknak idején az szoros és jó lelkiismerettel való vigyázást, úgy mint kik az nap és hold az égen, úgy tartatnak udvarunkban, mind udvarunk népe, mind pedig mások mindeneknek állapotjokhoz képest kívántató tündöklésre nézve.

20. Követi *étkefogóink* rendek fennemlített ifjaink hivatalos alkalmatosságát, kiknek is udvarló, vagy ebédlő palotáinkon continuuskodásokat köteles hűségeket illeti, melyben mind helyben, s mind uton szokták hozzánk tartozó s magok érdemeket terjesztő kötelességeket gyümölcösöztetni. Ezek idő közben fele része szükséges, de hivatalokkal s az böcsületnek regulájával nem ellenkező dolgok végett távozhatnak, de étkeink elfogására, utonjárásnak alkalmatosságakor pedig, indulásnak idején jól zászlónk mellett okvetetlen jelen legyenek mindnyájan, és magokat köteles hivatalok szerént alkalmaztassák; éjszakáknak idején pedig mind helyben, s mind uton palotáinkon hálni, semmi lett utakon el ne mulassák, egyébiránt is, ha mi dolgaink reájok bizatnak nagy hűséggel véghezvinni, köteles tiszteteknek tartásuk.

21. *Asztalnakink étkefogóinknak* rendes *előjárói* lévén, magok

tartozó alkalmaztatásoknak rendit hivatalokhoz való állítatások formájából tudják, annak pedig dicséretes terjesztésének valóságát az dolgoknak mivoltához képest könnyen álltalláthatják, legyenek azért fegyhetetlenek, vigyázók és hűségesek hivatalok gyakorlásában, és magok jó példaadásokkal étkefogóinkat is méltóságunkhoz s magok rendibez is illendő magok gyakorlására intsék és vezéreljék. Ha mikor udvarunkból hirünkkel távoznak, hpmesterünknek hirt tévén, hagyják oly karban ifjainkat, fogyatkozásunk távollétek miá ne lehessen, emlékezetesbben illtven asztalnakink hivatalát, étkeinknek elfogatását az iránt eddig is gyakorlott hűséges vigyázással oly hűséges gondja legyen, hogy valamint emlékezetes reménységét képtelen szomorúsága ne akadályoztassa, annál is inkább el ne temesse.

22. *Főember, udvarló, és uraim*, számbeli hıveinknek és szolgálíknak az időnek mivoltához képest most csak tekintettel különböztetnek meg. Ezeknek köteles hivatalok azt tartván, nappal palotánkon continuuskodjanak, uton pedig szekereink előtt járván szép rendben cselekedjék hivatalokat. Ebéd és vacsorának idein asztalhoz való ülésünkkor s felkelésünkkor is hpmestereinket kísérvén rendes udvarlásokkal condecorálják, s ha kit közülök, a jó rend ugy hozván, hpmesterünk vagy asztalunkhoz mosdat, vagy magához asztalához szólit, magok alkalmaztatását cselekedjék illendőképen, böcsülettel, idő után pedig magok szállásokra takarodhatnak, várván, ha mi rendkívüli dolog kívánja kegyelmes paracsolatunkat figyelmetes készséggel.

23. Nem utolsó rend *fegyverhordozóknak* is hivatala, ki is különben bejáróink köziben számláltatik, ugy mint kinek hív kötelességivel zöldelleni mindenkor, gyümölcsözni pedig az szükségnek idején kívánatik. Soha azért hervadt színt, formát, annál inkább változó elmét ne mutasson, mint Péter üdvözítők mellett, hanem fegyverünk készségével, maga tökéletes készségét fegyhetetlen élete, és reánk való serény vigyázásával összeköttetvén tartsa és kelletekorán jó lelkiismerettel tapasztaltassa hűséggel dicséretes emlékezetire. *Csuhadárunk* is köteles tisztit, és maga rendes alkalmaztatását figyelmetes szorgalmatossággal cselekedvén.

24. Ide járul *szállásosztónknak* is rendes hivatala, kinek szorgalmatos vigyázása szüntelen megkivántatván, udvarunkat gyakorló akár mely rendekre nézve, magát a tobzódástól, széjjel való járástól, annál inkább ellenkező dolgoktól megója; palotánkat ne tágítsa, hanem maga mindenkori készségével, vagy a kész szállások miatt történhető nehézségeknek eligazítását, vagy pedig egyéb occurrensok, szállások iránt kívántató maga alkalmaztatását várja, megkülönböztetvén azért azhol és mint az idő engedi, böcsületes híveinknek és szolgálíknak is rendit,

ugy mindazáltal, hogy közelebb való híveink és szolgálók magunktól távol szállani ne kényszeríttessenek. Szállásosztónk hivatala gyakor ellenkezésekkel lévén teljes, az iránt hopmester híveinknek legyen készséges gondja, osztassanak a szállások kinek-kinek rendi és hivatala megbántódása nélkül, tündököljék ez iránt is méltóságos gondviselésünknek emlékezeti. Az helyeknek szűk voltakor is penig az kik szorulhatnak, azokat szorítsa, de ugyan érdemesbb híveink ne injuriáltassanak, senki penig szállásosztónk irását az szokott helyekről letörteni, vagy más ember szállását elvenni, annál inkább a felett kardoskodni ne merészeljen, egyébiránt is vagy keményen publice *megpálcáztassék*, vagy ha az dolog vakmerőképen lenni compereáltatik, *félkeze vágattassék* elérette.

25. *Kornéta* vagy *jelzászlónk hordozója*, hivatalára nézve különböz ugyan, mindazáltal bejáróink közé számláltatván, magát ahoz alkalmaztassa, ha mikor kívántatik kornétánkat kezéhez révén szekerünk mellett hordozza, és azt illendő helyen palotánkon jó gondviselés alatt tartsa, szükségnek idején mindenek felett reánk ugy vigyázzon, s magát ugy viselje, hogy mindenik rendbeli ifjaink, kik azon jelzászlóra való vigyázás mellett, magukat hozzánk tartozó köteles hűségnek gyakorlásában tudhassák alkalmaztatni.

26. *Pohárnokink, innunk adó, és czipó-hámozó szolgálók* rendi, magoknál és másoknál is nyilván vagyon ugyan, kiknek ugyan tőlünk függő rendes hivatalukat nem bántogatjuk ugyan: mindazáltal hopmestereinktől való illendő függésöket megkívánjuk, ugy alkalmaztassák azért magukat, mindenek külön-külön hivataluk gyakorlásában, hogy csak árnyéka is hűségtelenségeknek elméjeket ne illesse, hanem józan és fegyhetetlen étellel és szerény, vigyázó jó lelkiismerettel illendő alkalmatossággal cselekedjék köteles hivatalokat, vigyázzván alattokvalókra és gondviselések alatt folyó javainkra is, hogy azok iránt is semmi részben káros fogyatkozásunk ne lehessen.

27. Palotánkat ékesítő hivataloknak utolsó rendi az *ajtónállók* hivatala, mely, mintegy őrállója méltóságunknak, azok által szoktak hopmestereink palotánk és házaink tisztaságát, a zajnak lecsendesítését, az egyéb alkalmatlanságoknak elfordítását, sőt ajtónknak alkalmas időben való elzárását, meg is nyitását hűségesen munkálódni. Ezek szoktak házórző inasainkkal nyugodalmunk ajtaján kívül csak maguk hálni, és minden szükséges alkalmatosságra vigyázni; ezek által követhetik el hopmester híveink, hogy ebédlő palotánkba, annál inkább audientia, vagy magunk házunkba senki indifferenter fegyveresen ne bocsáttassék, mely is, hogy emlékezetben gyakoroltassék parancsoljuk, egyéb hivatalos tiszték, hivataluk szerént való hűségünkre maguk kötelezések formájában

lévén, melyben hogy fegyhetetlenül, serényen és hűségesen eljárjanak. Ha mit ezeken kívül az szükséges alkalmatossághoz képest magunk vagy méltóságunk hasznára hopmesterink is parancsolnak, abban, amint elejekben adatik hűségesen és jó lelkiismerettel eljárjanak, semmi hirt és dolgot házainkból kiadni, vinni vagy különben is kijelenteni nem mérészelvén. A *salvus passusok*, *postálkodók*, hir nélkül és mód nélkül járók, *czimerek* és *postalovak* iránt minémü constitutiók legyenek az nemes országnak azoknak értelmével teljeseznek kell lenni minden afélével élőknek, ugy azokra hivatalok szerént vigyázni tartoznak, s ezek iránt is mi nem kívánván terheltetnünk, hagyjuk és parancsoljuk mindeneknek, akiket ezek illethetnek, maguk alkalmaztatását az effélékről irott articulusokhoz szabják, egyébiránt ha kin ezekbeli rendeletlensége miatt mi esik, magának tulajdoníthatja.

28. Nem volt, s nem is lehet soha oly tisztességes okokkal meghatározott leírása akármely rendnek is, hogy vagy egy, vagy más tekintetbeli ellenkezéseknek ártalmas sugárral ne illetessék, ugyanis az megromlott természet, eleitől fogva az megtiltott dolgokra serénységgel szokott sietni, ugyanis elhagyván a tisztességes jó rendet, sokak szomorú emlékezeteket teszik írásban, successorukra, oktatásukra. Ennek okáért tetszett a bölcs elméknek a jó rendnek segítségével tartani, az illendő fenytéket minden rendek között, mely az ellenkezőre hanyatlott természetnek mintegy kelletlen zabolája, mely nélkül senki jó reménységének céljára dicséretesen nem viseltethetik. Szükség azért az már kirajzolt hivatalok viselésének jó rendét tisztességes és illendő fenytékekkel is meghatározni, melyet az ide alább való következő minden ellenkezéseket megmagyarázó és orvosló punctumokba tetszett befoglalnunk és udvarunk népe eleibe mintegy tükörül terjesztenünk.

Kiki rendi és hivataljához képest rendeletlenségéről megintetvén akár holott és akár mikor is, ha magát opponálja, s annál inkább ha embertelenül szöfogadatlankodik engedetlenséggel, tetszett rendeletlenségeinek érdemes büntetését vegye el.

Ha kik sem instructiójok, sem intések, sem penig magok tartozó kötelelességekkel nem gondolván in speciebus notae impingálni comperiáltatnak in poenam in tripartito decreto specificatám incurraljanak.

Ha kik ifjaink közül, kiknek nem hivatalok, audentiaházunkban annuentia nélkül bemennek, elsőbben megintessenek, másodsor egy nap *kalitkában*, vagy *tömlöczben* tartassanak, harmadszor kántoroknak*) fele, negyedszer egész kántorok elvonattassék, ötödször udvarunkból kibocsátassék, mint kire nézve semmi jó reménység nem lehet. Egyebeket

*) T. i. negyedévi fizetésük.

penig mint odafel letettük tisztességes intéssel, és ha úgy nem, szorosbb admonitiókkal és dispositióval hpmesterink az olyan importunuskodástól elfogjanak, másrendbeli szolgálkat penig, ki micsodás rendi, intéssel és érdemes büntetéssel is eltiltsanak.

Ifjaink, és audentiaházunkban is szabados ifjaink közül, ha ki részegen comperiáltatik, elsőben megcsapattassék, másodsor kántora elvonattassék, harmadsor penig udvarunkból kiüzetessék.

Ha ki ott szitkozódik, hasonló poenája.

Ha ki ott lop, a lopott marháknak mivoltához képest articulus szerint büntetődjék, és udvarunkból kiüzetessék.

Ha ki ott szitkozódik, a szitokhoz képest articuliter büntetődjék, másodsor hasonlóképen, harmadsor megbüntettetvén udvarunkból mint reménység nélkül való kiüzetessék. Mindazáltal a nagyobb grádusbeli szitkok, a büntetésnek grádusa alól kivétetődnek, melyeket az articulus szerént kívánunk meghatározatni.

Ha ki hirt idő előtt házunkból kiviszen, mint olyan, kicsapattassék, levelünket ha kiadja, kiviszi, vagy kiirja, megöletessék.

Ha ki kéket ejt*), vagy vért ont fegyverrel, félkeze elvágattassék, ökölrel vagy tenyérrel, elsőben kántora elvonassék másodsor kicsapattassék.

Ha ki másnak üstökét megvonja, elsőben megcsapattassék, másodsor fél kántora elvonattassék, harmadsor egész kántora, negyedsor kiüzetessék.

Ha ki contumaciter széjjeljár, első vétkiért napestig tömlöczöztessék, másodsor megcsapattassék, harmadsor harmad napig tömlöczöztessék, negyedsor kiüzetessék.

Ha ki rendeletlenül zajog, füttyöl, vagy ehez hasonló gyermekséget követ, első intés után megcsapattassék, másodsor tömlöczöztessék, harmadsor egy kántora elvonattassék, negyedsor kiüzetessék.

Ha ki künn hál közülök annuentia nélkül, megtömlöczöztessék, másodsor kántora elvonattassék, harmadsor udvarunkból kiüzetessék.

Ezek penig hogy renddel lehessenek, tegyenek oly dispositiót hpmester hiveink közöttök, legyen mindenkor egy köztök, aki tisztességes vigyázással legyen a többire, és a többi is attól becsülettel függjenek. Ide értetvén *fejedelemasszony* szerelmes atyámfia ifjai, és magunk étekgőgőink is közönségesen.

Mint feljebb megirattuk, ha kik reggeli felkelésünkkor, asztalhoz való ülésünkkor, asztaltól való felkelésünkkor, étkünkgőgőink, udvarlaskor, isteni szolgálkatunk idejekor, és ki-ki az ő rendi szerént s idejé-

*) Értsd: valakit kékre ver.

ben palotánkon, vagy ha uton kornétánk alatt annuentia nélkül jelen nem leszen, ha méltó mentsége nem leszen, elsőben és másodsor megintessék, azután megcsapattassék, vagy tömlöczöztessék, negyedszer kántora elvonattassék, ötödször udvarunk nélkül el legyen, mint engedetlen vakmerő.

Ha kik kornétánk alatt részegen alkalmatlankodnak elsőben megtömlöczöztessenek, vagy csapattassanak, másodsor kántorok elvonattassék, harmadsor kiüzettessenek.

Ha ki kardot von, és valakit megsért, ut supra, decretum szerint büntetődjék.

Ha ki szitkozódik, a szitkok mivoltához képest articuliter büntetődjék, ha ki egyéb aprólékosb vétekekben comperiáltatik, ut supra, a poena is ahoz alkalmaztassék.

Kornétánk alatt, magunk ifjaink kívül, indifferenter mindeneknek járni tilalmas lévén, arra is vigyázása legyen hopmester hiveinknek, és kit-kit állapotjához képest illendő büntetéssel onnan kiigazittassanak; ugy *vezetékink* között, és rendi előtt is senki vezetékét ne hordozzon, és senki ezek közt ne járjon.

Fegyver- és kornéta-hordozóink tudván maguk hivatalát és rendit, magukat hűségesen és fegyhetetlenül alkalmaztassák, soha annuentia nélkül hivatalukat másra ne bizzák; hivataluktól való megfosztatásnak büntetése alatt, egyébíránt penig ha miben inpingálnak, a fenn specificált rend szerént büntetődjenek, tudniillik tisztéktől fosztassanak meg, és priváltassanak.

Nem lévén szükséges, hivataluk szerént minden udvari rendeket itt is feltétettük, valakik odafel emlékezetben forgottak, mindeneket az ő rendek és hivataluk szerént az mint az oktatás és intések iránt, ugy ha miben inpingálnak érdemes büntetésök iránt is oda értetni hagyjuk és parancsoljuk kegyelmesen — ki nem rekesztvén mindazáltal azokat a hivatalbeli rendeket, s azoknak mitőlünk függő autoritásokat, kik kegyelmes dispositiókból alattok valóknak speciális előttök járójok, ugy mindazáltal, hogy ezeknek személyök iránt, ha mi nevezetes excessus comperiáltatik, azoknak is excessusok méltóságos dispositiónk szerént igazittassanak hopmesterink székin, és executióban is vétetődjenek.

Noha a tisztességes jó rendtartás, és hűséges oktató és vigyázó szorgalmatosság nagy akadályokat s ellenkezéseket is el szokott távoztatni, mindazáltal mint ennek előtte, ugy ezután is megeshetik az, hogy udvarunkon kívül való rendek is, udvarunkban ez fenn említett casusokban inpingálhatnak, és az olyanok is jó provisióval in loco delicti palotánkon, tudniillik vagy udvarunk curiáján apprehendáltatván, hopmesterünk forumát illeti ugyan dolgok igazítása, de mivel lex posi-

tiva non obligat, nisi pronuncietur, és arra nézve nem is subjiáltathatnak, ez edictumok alá oly szorosán, mint udvarunk népe, ez ilyenek ellen tehát vagy hopmesterink ex officio, vagy mások, az kiket illet, ez nemes ország törvénye szerint tartozzanak procedálni.

Processusa iránt az törvénynek, tetszett a régi példákat emlékezetben hagynunk; udvarunk népe azért egymás közt jure procedálni akarván, *hopmesternek pecsétivel*, az kit akar *törvényre harmadnapra* praefigálván, azt hopmesterünk alkalmas időre hitelesen citáltassa, idegenek dolgában pedig az *articularis processust* kövessék. Ha mikor pedig az dolog *exmissiót* kíván, az is alkalmas, az dologhoz illendő időre halasztassék, hogy az által is az dolog rendetlenül ne akadályoztassék.

Az pörvitelnek pedig edictumokon fundáltatott causákban nem látjuk szükségét, azért alkalmaztassák a citátiót oly *declarációval*, tudhassa az alperes, mire kelljen készülnie.

Conclusió. Az mint kezdetit, ugy folyását és kimenetelit is minden dolognak, és hivataloknak is az jó Isten szerzi, igazgatja, és határozza is meg, ugyan mindazáltal az jó eszközök, utak, módok és egyéb szükséges alkalmatosságok is, kiváltképen való módon segítik, és terjesztik is. Mi is azért az jó rendet Isten kegyelméből kiadván, az kik által mint illik, ezekben lehető és ezeken kívül is történhető szoros alkalmatosságok rendes orvoslásának méltóságos *authoritásunktól* függő *instructióval* viseltetni, kegyelmesen parancsoljuk. Az jó Isten pedig az kikkel illik maga dicsőségére s méltóságunk terjesztésére kegyelmesen munkálkodjék. Datum in castro nostro Radnót, die 24. mensis Julii annó 1682.

• Egykorú másolata a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában.